

Ministerieel besluit tot voorlopige opheffing van de bescherming als monument van een erker van een dokterswoning in Mechelen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.5;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- advies over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 21 december 2023.
- de behandeling van het advies is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De erker van een dokterswoning in Mechelen werd beschermd als monument bij koninklijk besluit van 28 maart 1956 omwille van de artistieke en historische waarde. Het algemeen belang gevormd door de erfgoedwaarden wordt niet omschreven in het beschermingsbesluit. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch staatsblad van 21 mei 1956.

In 1956 verkeerde de erker al in een zorgwekkende toestand. In de vroege jaren 1960 is er sprake van instortingsgevaar. De erker wordt in 1971 uiteindelijk volledig afgebroken met het oog op een restauratie. Op dat ogenblik blijkt dat niets van het oorspronkelijke materiaal hergebruikt kan worden. De erker wordt daarom in 1972 volledig opnieuw gereconstrueerd, met nieuwe en andere materialen. De erker wordt geïntegreerd in een nieuw kantoorgebouw en daarbij verplaatst. Momenteel is de erker aan interieurzijde van een neutrale, hedendaagse afwerking voorzien. De kleurstelling van het exterieur werd recent gewijzigd.

Artikel 6.2.1, 3° van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

De evaluatie van het beschermde bestand in Vlaanderen is gebaseerd op:

- de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen;
- de vijf selectiecriteria die gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:
 - 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;
 - 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;
 - 3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;
 - 4° ensemble: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;
 - 5° context: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

De evaluatie van de erfgoedwaarden van de erker van een dokterswoning in Mechelen op basis van de erfgoedwaarden en huidige criteria voor bescherming is als volgt:

- 1° Zeldzaamheid: De laatgotische erker van de dokterswoning op het Sint-Romboutskerkhof in Mechelen was naar alle waarschijnlijkheid de veruitwendiging van een huiskapel die op de verdieping gelegen was. Gotische (kapel)erkeren zijn een uitzonderlijk type bouwfragment. Momenteel zijn slechts zeven als monument beschermde voorbeelden bekend. Deze beschermde voorbeelden bewaren nog geheel of gedeeltelijk hun oorspronkelijke materialiteit en in uitzonderlijke gevallen zelfs nog hun interieur of achterliggende indeling. Ze zijn bovendien allemaal nog geïntegreerd in de panden waar ze historisch bij hoorden. Gezien de afbraak en integrale reconstructie van de erker bij een dokterswoning in Mechelen tussen 1971 en 1972 met een gewijzigd materiaalgebruik en verlies van de achterliggende indeling is deze erker echter geen zeldzaam voorbeeld meer van een laatgotische (kapel)erker (architecturale waarde). Een opheffing van deze bescherming creëert geen hiaat binnen het beschermd bestand;

2° Herkenbaarheid: Op het moment van bescherming was de erker bij een dokterswoning in Mechelen een herkenbaar voorbeeld van laatgotische vormgeving met bijbehorend materiaalgebruik. Bij de afbraak en integrale reconstructie van de erker tussen 1971 en 1972 met een gewijzigd materiaalgebruik ging de materiële authenticiteit van dit laatgotische gebouwfragment volledig verloren, net als het vakmanschap van de laatgotische uitvoering (architecturale waarde).

Door de recente wijziging van de kleurstelling van de erker ging de herkenbaarheid nog meer achteruit. (architecturale waarde)

Op het moment van bescherming zat de erker als het ware geprangd tussen het huis Concordia en de woning van Joachim Roelants, zelfs in die mate dat het huis Concordia de erker duidelijk overkraagde, wat voor een zeer herkenbare historische gelaagdheid zorgde. Op advies van de KCML werd de erker bij herplaatsing in de nieuwbouw verplaatst, met aan weerskanten evenveel afstand. Hierdoor werd de kenmerkende historische gelaagdheid teniet gedaan. (historische waarde)

Hoewel niet mee beschermd, zorgde de integratie van de erker in het huis van Joachim Roelants er op het ogenblik van bescherming nog voor dat de oorspronkelijke functie nog afleesbaar was. De afbraak, reconstructie en verplaatsing maken dat de erker ook op geen enkele manier meer refereert naar het huis van Joachim Roelants. Op geen enkele manier kan men zich bij dit gereconstrueerde bouwfragment nog een beeld vormen van hoe deze woning er heeft uitgezien of wat de leefwereld van deze historische figuur was. (historische waarde)

De erker is nog een herkenbare getuige van de (harde) restauratiepraktijk uit de jaren 1960-1980 en zijn door fragmentarische bescherming ook van de praktijk om 'gevels en bedakingen' en andere gebouwfragmenten afzonderlijk te beschermen. Het beschermd bestand telt echter tal van voorbeelden van beide praktijken, die niet meer aansluiten bij de hedendaagse erfgoedzorg, zodat een bescherming ook vanuit dit oogpunt niet verantwoord kan worden. (historische waarde);

3° Representativiteit: Op het ogenblik van bescherming was de laatgotische erker een representatief, maar geen uitzonderlijk voorbeeld van deze bouwstijl. De gotische stijl is ruim vertegenwoordigd in het beschermd bestand. Gezien de afbraak en integrale reconstructie van de erker tussen 1971 en 1972 met een gewijzigd materiaalgebruik en verlies van de achterliggende indeling is de erker geen representatief voorbeeld meer van een erker in laatgotische stijl (architecturale waarde).

Ook de artistieke waarde van de erker als fraai versierd voorbeeld van laatgotisch ambacht vakmanschap en materiaalgebruik, is door de reconstructie met nieuwe, gewijzigde materialen aangetast. De erker is een kopie, in 1971 gemaakt door beeldhouwer De Backer uit Korbeek-Lo. Een kopie mist uiteraard de artistieke verdienste en het oorspronkelijk vakmanschap van het origineel. (artistieke waarde);

4° Ensemble: De erker werd als afzonderlijk gebouwfragment als monument beschermd. Men zou dus kunnen argumenteren dat hij van in het begin een geringe ensemblewaarde had. Toch zal de erker op het moment van bescherming aan de achterzijde mogelijk nog sporen van afwerkingslagen vertoond hebben en we weten zeker dat er achterliggend een kapelachtig volume aanwezig was, mogelijk met nog aanzetten van een gewelfconstructie aan de erker verbonden. Door de afbraak en reconstructie is dit ensemble volledig teniet gedaan. Momenteel is de erker aan de binnenkant van een neutrale, hedendaagse afwerking voorzien, die in niets verwijst naar het historische ensemble. (architecturale waarde);

5° Context:

Door de afbraak van de naastgelegen woning van Joachim Roelants werd de historische context van de erker verstoord. De integratie van de erker in de nieuwbouw op de plaats van deze woning doet zelfs een misleidende indruk ontstaan: door de nieuwbouw lijkt het eerder alsof de erker bij het historische huis Concordia hoort, waar hij echter nooit deel van heeft uitgemaakt. (historische waarde).

De erker ligt nog steeds in het historische centrum van Mechelen, tegenover de Sint-Romboutskathedraal in de bufferzone bij dit Unesco-werelderfgoed. Hoewel op verschillende plaatsen verstoord door onaangepaste twintigste-eeuwse bebouwing kunnen we globaal nog spreken van een vrij aangepaste ruimere context.

De hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden hebben geleid tot een gewijzigde context waarin de erfgoedwaarden onvoldoende zijn voor een bescherming van de erker van een dokterswoning in Mechelen als monument. De afbraak en integrale reconstructie van de erker tussen 1971 en 1972 met een gewijzigd materiaalgebruik en verlies van de achterliggende indeling, gekoppeld aan een verplaatsing van het bouwfragment hebben de historische, architecturale en artistieke waarde ervan ernstig aangetast.

De vrijwaring van de erfgoedwaarden van het beschermde monument is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

De bescherming van de erker van een dokterswoning in Mechelen als monument wordt opgeheven omwille van het algemeen belang.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het koninklijk besluit van 28 maart 1956 tot bescherming van een erker van een dokterswoning in Mechelen als monument, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 21 mei 1956, wordt voorlopig geheel opgeheven.

Art. 2. Het beschermde goed erker van het huis, Oude Beggaardenstraat 7, Sint-Romboutskerkhof 4 Mechelen, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Mechelen, eerste afdeling, sectie A, perceelnummer 847H (deel). In het koninklijk besluit van 28 maart 1956 wordt dit omschreven als Sint-Romboutskerkhof 4, bekend ten kadaster: stad Mechelen, sectie A, deel van nr 847 f (deel van 03a16ca).

Het plan met de aflijning en de plaats van de aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Brussel, 14/04/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

Getekend door: Matthias Diependaele (Si)
Getekend op: 2024-04-14 09:47:35 +02:00
Reden: lk keur dit document goed

